

Újra Francia Kiss Mihályról

Francia Kiss Mihály tiszthelyettest, hírszerzőt tettének elkövetése után harmincnégy évvel, 1957. június 13-án halálra ítélte a budapesti Fővárosi Bíróság több ember meggyilkolásának vádjával, és egy hónapra rá, augusztus 13-án végrehajta az ítéletet. A népbíróság igyekezett összemosisni a fehérterror időszakát, a horthysta tisztok megtorló hadjáratát az 1956-os „ellenforradalmi fehérterror” atrocitásaival. Ebben a perben szerepet szántak Francia Kiss Mihálynak is, aki nem harcolt a forradalom ideje alatt, végig egy Orgovány és Szabadszállás melletti dinnnyeföldön élt egy csőszkunyhóban álnéven.

De mi történt valójában? Ki volt Francia Kiss Mihály, aki a Prónay-különítmény kötelékében mint csoportparancsnok vett részt a leszámolási akciók mellett 1921-ben a nyugat-magyarországi felkelésben, a népszavazás kiereszközésében, Sopron és nyolc falu visszaszerzésében.

Nemrég úgy hozta a véletlen, hogy Kecskeméten megismerkedtem Francia Kiss Mihály két lányával, Karolinnal és Erzsébettel. A nyolcvan év körüli asszonyok 1945-től 1957-ig, azaz tizenkét éven át álnéven, hamis igazolványokkal bujkáltak, hogy a rendőrség, az ávosok ne találjanak rá rejtőzködő édesapjukra. Bár már nincs mitől tartaniuk, a megfélemlítés olyan tökéletesen sikerült, hogy jelenleg is titkolják lánykori nevüket, férjük nevén élnek.

Karolin nem akart nyilatkozni a múltjáról, a testvérétől is meszsze költözött, a Dunántúlon él. Erzsébet és férje, Gyula hosszas rábeszélés után végül hajlandók voltak fogadni alföldi kertés házukban, a homok és a puszta világában. Megkértek, hogy nevüket, lakóhelyüket tartsam titokban, ne készítsék róluk fényképeket, mert még mindig vannak bosszúálló emberek.

Érkezésemkor a konyhaasztalon már ki voltak terítve a dokumentumok, a könyvek, a katonai bíróság felmentése 1922-ből, az 1945-ös és az 1957-es népbírósági halálos ítéletek, a fényképek.

– Hogyan fogták el Francia Kiss Mihályt?

– Végül is nem volt nehéz – mondja Gyula. – Apósomnak be nem állt a szája, Szabadszálláson, Orgoványban és környékén nagyon sok ember tudta, hogy kicsoda. Egyszerűen senki sem dobta fel. Pedig állítólag ezen a környéken volt a kommun után a megtorlás. Tisztelték az erejét, maga is földdel dolgozott, gazdálkodott, közéjük tartozott, kicsit tartottak tőle. De aztán ötvenhatban nagyon sok embert összeszedtek a karhatalmisták, főként kulákokat, és bevitték őket a rendőrségre. Addig senki sem köpött. Hanem az orgoványi körzeti rendőr bajba került valami disznóságért, és hogy mentse a bőrét, feladta Francia Kiss Mihályt.

– Ön tudott erről?

– Megsúgták nekem. Fel akartam pattanni a biciklimre, hogy értesítsem a bodakúti szülőkből. De ekkor már megérkeztek a karhatalmisták egy teherautóval. Elkéstem. Persze apósom számított erre, várta őket. Megunta a tizenkét évig tartó bujkálást.

– Nekünk is bujkálnunk kellett – fűzi hozzá Francia Kiss Erzsébet. – Apám akkor Kovács József néven élt, én szereztem neki az igazolványokat. Egy plébános segítette. A Kovács József álnév mellett az édesanyja nevét a félrevezetés érdekében ártították. Nekem is több nevem volt. Hívtak Ivanics Agnesnek is, voltam délvidéki menekült a negyvenes évek végén, majd voltam Kiss Erzsébet is. A nővérem, Karolin Gulyás Piroka néven szerepelt.

– Engem faggattak a tanyáról – mondja a férj. – Bár közülük már volt, aki meglegste a helyszínt. Ismertem őket, szabadszállási karhatalmisták voltak. Apósomra rátörték a csőszkunyhó ajtaját. Csőre töltött puskáját már nem volt ideje használni. Dunavecsére vitték a rendőrségre. Elkezdtek ütni, verni, de az öregnek olyan ereje volt, hogy a vállával a földre lökte őket.

– Francia Kiss Mihály háromszor is bíróság elé került gyilkosságok és kinzások vádjával. Erről mi a véleménye a lányának?

– Apám a 38-as Mollinary-bakáknál szolgált mint tiszthelyettes. Előbb a szerb, majd 1915-től az orosz fronton harcolt, megsebesült, aztán felgyógyulása után az olasz frontra küldték, az Isonzóhoz, ahol tíz csatát végigharcolt. Nagyon jó katonának tartották, megkapta a legmagasabb kitüntéseket. Nem véletlen, hogy az első világháború után a Nemzeti Hadsereg tagja lett, Szegeden szervezkedtek a Tanácsköztársaság ellen. Hamarosan Horthy Miklós személyes hírszerzőjévé lépett elő. Egészen 1924-ig hírszerzőként szerepelt. A dolga az volt, hogy felmérje a vöröskatonák mozgását, valamint hogy a

vörösuralom idején áruházban járja a falvakat, és feljegyezze, kiknek a javaslatára hajtották végre a polgári lakosság megbüntetését, a vérengzést. Így ott volt, amikor Szamuely Tibor Dunapatajton tizenöt gazdálkodót végeztetett ki úgy, hogy az ártatlan embereket a fára akasztották, és kigurult alóluk a teherautó, majd Hartán és Kecelen is akasztófán lógó embereket hagytak maguk után a Lenin-fiúk. Dunaföldváron a vörösök elleni zendülés résztvevőin álltak bosszút a szekszárdi vörös vezetők, ahol hatvannyolc embert gyilkoltak le. Kecskeméten Szamuely nyolcvanhat embert fogatott össze, közöttük voltak papok, jegyzők, ügyvédek, tanítók, jómódú gazdák és nagypám is, idősebb Francia Kiss Mihály, valamint Héjjas Iván bátyja, Héjjas Aurél. Szamuely rögtönzött statáriális bíróságot hozott létre, ahol kimondták, hogy másnapra mind fel kell őket akasztani. Ez ellen szervezkedtek a volt katonatársak, Héjjasék, apuka és a többiek. Végül is nem kellett kiszabadítani a fogvatartottakat, mert Szamuely táviratot kapott, hogy azonnal menjen Siófokra, mert ott gyülekeznek Horthy katonái. Szamuely az embereivel felszállt a magának rekvirált külvonatra, de parancsot adott a kecskeméti börtönparancsnoknak a másnap reggeli kivégzésre. Az meg olyan rendes volt, hogy másnap inkább mindenkit kiengedtek a börtönből. Apám mesélte később, hogy Héjjas Aurél megöszült azon az éjszakán, pedig fiatal ember volt.

– Az apja kémkedett a vörösök alatt. Miért nem tudták leleplezni?

– A legjobb kém volt, ezt még a vörösök is elismerték. Földművesnek öltözött, ami számára nem okozott nehézséget. Szegedről a fővárosba vezető utakon többször járt gyalog, kapával a vállán. És amikor a kommunisták vonalain megállították, csak annyit mondott: ide megyek a szőlőmbe kapálni. Közben megjegyezte, hogy kik szervezték a békés emberek ellen a megtorlást. Héjjas Iván volt a parancsnoka. Amikor a különítményesek elindultak Szegedről az Alföldről át Budapestre, apámnak csak az volt a feladata, hogy megmondja, kiket kell előállítani, kik voltak a kommunista felbujtók, kik voltak a végrehajtók. Ezt a vallomásaiban is leírta: katona volt, parancsot hajtott végre, a vérengzésekben nem vett részt, senkit ki nem végzett, csak előállította, átadta a gyilkosokat. Sőt Orgoványban azok az emberek álltak bosszút a gyilkosokon, akiknek hozzátartozóit kivégezték a kommunisták.

– A népbírósági ítéletek másról szólnak. A háború után azzal a váddal ítélték halálra távollétében, hogy többrendbeli gyilkosságot követett el. Majd 1957-ben azzal vádolta a bíróság, hogy a Héjjas Iván-féle terrorkülönítmény egyik parancsnokaként hatvanhat áldozat elhurcolásában, megkínzásában és megölésében vett részt. Erről otthon sohasem esett szó?

– Minket, a nővéremet és engem mindig kiküldtek a szobából, amikor apám politizált a barátaival, a Héjjas testvérekkel. Mi a megtorlásról csak felnőtt fejjel hallottunk. Főként a rongyosgárda tetteiről értesültünk, ahogyan felszabadította Nyugat-Magyarországot, és megszervezte a népszavazást. De ezt megírta vitéz Somogyváry Gyula is. Egyébként a rongyosgárda 1938-ban ismét hallatott magáról, amikor a felvidéki bevonuláskor apám és Héjjas Iván tevékenyen részt vett a magyar közigazgatás megszervezésében. De Erdélyben is ott voltak a szervezkedésben. A Francia előnevet is a bátorsága miatt kapta a család. A Kecskemétri származó Kiss Mihály nevű úkapám katonáskodott a Mária Teréziát szolgáló magyar huszároknál, és hősiesen harcolt a franciák ellen, sőt be-

lopódzott a francia vonalak mögé. Ugyességéért, bátorságáért Mária Terézia nemesi rangra emelte apám őst, azóta viselte a család a Francia előnevet. Azért mondom, hogy viselte, mert 1945 után a család minden tagja igyekezett megszabadulni ettől a vérrrel szerzett és kiérdemelt előnévtől. Nemcsak mi élünk álnéven, de a rokonság is elhagyta az előnevet, sőt a Kiss vezetéknevet is lerövidítette egy s-re.

– Térjünk vissza az ítéletekre. Francia Kiss Mihály bűnöségét még a Horthy-rendszer bírósága is firtatta.

– Ez volt a megnyugtató – vélekedik Francia Kiss Erzsébet. – Dokumentumok is igazolják, hogy amikor apámat 1922-ben katonai bíróság elé állították, sem a rekvirálásokban, sem az önkényes bosszúállásokban nem tartották bűnösnek. Győrffy bíró még a pulpitusról is lejött, kezét fogott apámmal, és azt mondta: „Senkit ilyen tisztának, erkölcsileg kifogástalannak nem találtam, mint maga.” A vádak alól felmentették, és a bíró így búcsúzott: „Isten veled, Mihály!” Apám ezután nemsokára leszerelt, és ismét elkezdett gazdálkodni saját és bérelt birtokain, vagy kétszáz holdon.

– Az igazsághoz hozzátartozik, hogy az a bíróság sem le-

hetett független a kormányától, sem elfogulatlan, hiszen ekkor már túl vagyunk a Tanácsköztársaság összeomlásán, a trianoni békediktátumon. Abban a válsághangulatban egyetlen bíró sem mondta volna ki bűnösnek Héjjas vagy Francia Kiss Mihályt, akiknek szerepük volt a nyugat-magyarországi magyar területek sikeres visszaszerzésében. A második világháború után szintén nem volt független a két népbíróság, amely halálra ítélte az édesapját.

– A második világháború után mindenki azt hitte, hogy Francia Kiss Mihály nyugatra menekült – emlékezik a férj. – Ezért 1947-ben a távollétében halálra ítélték, de úgy, hogy a tanúk a kinzásoktól való félelmükben mind Franciára vallottak.

– Az 1957-es népbírósági tárgyaláson ott voltam, ahol az 1919-es orgoványi rémtettekkel kapcsolatban Kardos János védőügyvéd arra hivatkozott, hogy a vádak nagy része nem lehet igaz. Ugyanis időben teljes képtelenség volt, hogy a sok kommunista meggyilkolásánál Francia mind jelen lett volna egyszerre a szétszórt tanyavilágban vagy az alföldi települések mindegyikében. Hiszen ő nem páncélvonaton meg automobilon közlekedett. A tanúk abban a tudatban voltak, hogy apám mint van Ausztráliában. Aztán 1957-ben, amikor szembesítették őket a tárgyaláson, ezek a parasztemberek mind visszavonták a vallomásukat, de ezt a bíróság már nem vette figyelembe. Anyámat, Zombory Karolinnát is háborús bűnösnek tartották Kecskeméten, pedig 1924-ben ment férjhez apámhoz, tehát 1919-ben még semmi köze sem volt hozzá. De ez akkor nem számított.

– Hogyan élte meg az ítélezést?

– A nővéremmel együtt 1945 után félbehagytuk a kereskedelmi iskolát. Nagyon sokat köszönhetünk a kecskeméti, szabadszállási, izsáki református és a katolikus egyháznak, hogy nem kerültünk az utcára, meg a rokonoknak, mert segítettek nevet változtatni, családoknál elhelyezkedni, házimunkát vállalni. Az új nevemet, az Ivanics Agnest úgy megszoktam, hogy az Ágira még ma is hallgatók. Rokonoknál húztuk meg magunkat Kiskunhalason, Kecskeméten, anyuka Nagykovácsra menekült a nővéremmel. Végül Szabadszálláson megismertem a férjemet az unokanővéremnél. Kinyomoztam, hogy kicsoda. Megtudtam, hogy csendőr volt a papája, tehát kommunista nem lehet. Aztán kiderült, hogy református, mint én, öt évvel idősebb, jóképű, a vasútnál dolgozik, szorgalmas ember, gondoltam, összeillünk.

– Ön tudta, hogy ki az apja leendő feleségének?

– Tudtam, de nem zavart – mondja Gyula. – Én is harcoltam a második világháborúban az oroszok, a kommunisták ellen. Hadifogoly is voltam.

– Milyen embernek ismerte meg Francia Kiss Mihályt?

– Kemény kisbirtokos gazdaember volt. Százkilencven centiméter magas. Arról volt híres, hogy ha feldobtak egy krajcárt, kapásból lelőtte. Egy hosszú belga vontocsövű fegyvere volt, mindig magánál hordta.

– Hiába volt felesben tulajdonos az édesanyám, semmit sem kapott vissza a rendszerváltás után kárpótlásként. Nyugdíjat sem kapott. Mi tartottuk el. Apám tárgyalásán végig ott voltam a Markó utcában 1957-ben, pedig már kisbabám is volt. Ott láttam és hallottam a folyóson, amint megbeszélést a tanúkkal, hogy ki mit mondjon apám ellen. Például egy szolnoki embernek negyven ember meggyilkolását mondták, de ő

bent a bíróságon már negyven emberről beszélt. Volt egy nő, Bözske – ismerem –, aki 1919-ben nyolcéves volt, és 1957-ben határozottan felismerte apámat. Sőt azt is mondta, hogy az nem büntetés, ha egy hetvenéves embert kivégeznek, a gyerekeit kellene szétépteni előtte. Egyszóval hamis tanúkat hoztak a tárgyalásra. Apámat mindenképpen halálra akarták ítélni. A másik védőügyvéd, Schirilla György hiába hivatkozott az európai jogra, hogy nem lehet senkit sem elítélni, felelősségre vonni a tetteiért harmincnégy év után. Mert ha volt is bűntény, az már elévült, majd azt tette hozzá Schirilla ügyvéd, hogy az európai normák szerint hetven éven felüli embert nem szokás kivégezni. Tutsek bírói tanácsa kivégeztette.

– Háborús bűnösnek végezték ki, ami nem évül el. Még a rendszerváltás utáni magyar bíróság is 1994 őszén elutasította az ön kérelmét apja rehabilitálására.

– Igen, de 1919 végén, 1920-ban nem volt háború Magyarországon. Bizonyítani sem tudták apám bűnösségét. Hősnek tartom apukát, sokat tett a hazáért. Mégis felajlasztották, huszonkét percig hagyták szenvedni a kötélben. Ugy látszik, csak egy jobboldali lehet nálunk háborús bűnös. Az 1956-os sortüzekért, háborús bűnökért vagy az azutáni megtorlásokért egyetlen ávos, pufajkás vagy a kivégzéseket jóváhagyó kommunista politikus sem bűnhődött a rendszerváltás után. Milyen igazság ez?

Stefka István, MNO, 2006. szeptember 2.

Forrás: <http://svejkblogja.blogspot.com/2011/01/ujra-francia-kiss-mihalyrol.html>

Lajtabánság csendőrzászlóalja